

*Гончарук В.В.,**здобувач кафедри економіки та управління національним господарством,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

ПРОБЛЕМА АСИМЕТРИЧНОЇ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО В СУСПІЛЬНОМУ ПОСТУПІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Анотація. У статті критично оцінено економічну і соціальну динаміку та можливості встановлення за ними характеру підпорядкування однієї іншій для забезпечення управління суспільним поступом. Визначено фактори, що впливають на економічні та соціальні зміни. Встановлено фактично складене співвідношення між економічною і соціальною складовими в 2000–2014 рр. і запропоновано систему заходів щодо його підтримання на прийнятному рівні.

Ключові слова: соціальна динаміка, економічна і соціальна складові, співвідношення, фактори впливу, оцінка, перспективи регулювання.

Постановка проблеми. В Україні вже третє десятиліття здійснюються трансформаційні перетворення в економічній системі суспільства в різнобічному спектрі життєво важливих питань. При цьому вся спрямованість реформаційних процесів пов'язувалася і продовжує пов'язуватися з соціальною конверсією економіки. На перший погляд може скластися враження про більш повне задоволення споживацьких зазіхань населення. Логіка такого сприйняття не беззаперечна. Мова йде про інше, а саме про перебір соціальними цінностями на себе принципово значущої для суспільства регулятивної функції. Якщо відволіктися від очевидних крайнощів, то посилення уваги до забезпечення соціальності у суспільстві потрібно розуміти як перехід суспільства в якісно нову систему генерування суспільного поступу. Все більш очевидною стає соціальна обумовленість людини в різних спектрах її суспільного буття, яка й змушує вести пошук нових інститутів цивілізаційного забезпечення прогресування розвитку. У цьому ракурсі мала б сформувалася нова соціальна конструкція, що конституювала б систему економічних відносин через її спрямованість на життєзабезпечення розвитку людини і суспільства. Вже наприкінці ХХ ст. у розвинених країнах усвідомили факт того, що за дотримання на тому чи іншому етапі суспільної динаміки відповідного співвідношення між економічною і соціальною складовими генерується прийнятний поступ. Звісно, не існує і не може існувати єдиного підходу до пріоритету у співвідношенні по вісі «економічне – соціальне» одного над іншим. Справа в тому, що соціальні аспекти розвитку тісно пов'язані з економічними, більш того, взаємообумовлюють один одного. Аксиоматичним є факт того, що економічній діяльності завжди притаманні соціальні наслідки. Особливо мірою цей постулат дістав прояву на національних теренах, де провал економічних реформ супроводжувався масштабною деградацією соціальної сфери. Транзитивна економіка для подальшого розвитку потребує руйнування традиційних поглядів на співвідношення економічного і соціального аспектів розвитку і становлення на якісно нових засадах інституціональної системи в суспільстві. За цих обставин економічна наука опинилася перед необхідні-

стю поглибленого дослідження міри насичення продуктивної діяльності соціальними аспектами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти посилення потенціалу економіки знайшли своє відображення в роботах О. Амоші, В. Гесця, С. Дорогунцова, Н. Ілляшенко, Ю. Пахомова, А. Задой, А. Філіпенко, А. Чухно, І. Тенякова, О. Орехова, Л. Мельника, А. Поручника та багатьох інших. Проблеми соціального розвитку розглянуто в працях В. Беседіна, Д. Богині, З. Галушки, В. Гришкіна, О. Грішнєвої, А. Гриценка, Н. Дєєвої, Ю. Зайцева, О. Каховської, А. Колота, Б. Кваснюка, В. Куценко, Е. Лібанової, О. Новікової, В. Новікова та ін. Проте безпосередньо питання співвідношення економічної і соціальної складових у процесі суспільної динаміки вченими не досліджувалися. Щодо опосередкованих з нею проблем, то в останні роки розробці й обґрунтуванню теоретичних, методологічних і науково-практичних основ регулювання соціально-економічної динаміки з дотриманням вимоги щодо перманентного соціального сходження присвятили дослідження Л. Тимошенко, А. Сімахова [1], стратегії економічного розвитку через призму соціальних проблем розглянуто І. Костюком [2], питання організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення ними економічного і соціального розвитку висвітлені І. Буяною і А. Рандіною [3], дослідження взаємозв'язку економічного і демографічного розвитку здійснено Л. Немець і К. Сегідою [4], обґрунтування механізму функціонування національної економіки як підґрунтя соціалізації економічної системи – О. Роциною [5], діалектика соціальної та економічної компонент суспільного розвитку розглядалася А. Колотом та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незалежно від того, що соціальна та економічна сфери є різними підсистемами єдиної суспільної системи, між ними існує діалектична функціональна залежність. Більш того, розвиток цих підсистем реально полягає у взаємозалежному системному вдосконаленні. Треба підкреслити і те, що жодна підсистема не може бути автономною й не може розвиватися без іншої. Не потребує доказів і факт того, що поступові економічні зміни набувають реального прояву тільки тоді, коли вони викликають відповідні соціальні надбання. Отже, закономірно постала нагальна потреба опрацювання методологічної бази органічного поєднання соціального й економічного у забезпеченні суспільної динаміки.

Мета статті полягає у дослідженні економічної і соціальної динаміки окремо з метою логічного встановлення пріоритетності одного над іншим, а також у розробці теоретико-методологічних основ переведення складеного співвідношення між економічною і соціальною складовими в розвитку у стан постійного прогресування, який би не суперечив формулі набуття системою прийнятної соціальності.

Вклад основного матеріалу дослідження. Економічні результати господарювання дістають прояву в реальному обсязі виробництва продукції, а його зміни характеризують собою динамічність поступу. Звісно, у кожному конкретному випадку можуть мати місце найрізноманітніші підходи до тлумачення абсолютного результату виробництва. З огляду на це, випуском товарів і послуг та ВВП у ринкових цінах встановлюються результати для економіки в цілому, а випуском в основних цінах і ВДВ – наслідки для секторів і видів економічної діяльності.

За нашими розрахунками, частка ВВП у випуску товарів і послуг становила практично перманентно рівень у 43,4%. Логічно, що питома вага проміжного споживання в середньому коливалася навколо значення 56,6%. Водночас слід урахувати, що незалежно від статичності показника питомої ваги ВВП у випуску товарів і послуг упродовж 24-річного періоду, абсолютний рівень результату виробництва в 2004–2014 рр. теж суттєво не різнився і становив 1365,4 млрд. грн. [7].

Не може не постати питання про сектор виробництва, який, власне, стримує нарощування виробничого результату через

високу його матеріаломісткість. Загальною характеристикою економічної системи виступає секторальна структура національної економіки. Приймаючи до уваги світові стандарти секторального компонування національної економіки, нами здійснено розрахунки щодо часток проміжного споживання в сільському господарстві, промисловості, будівництві і сфері послуг у структуру їх випуску товарів і послуг і наведено на рис. 1.

Із рис. 1 слідує, що найвищий рівень проміжного споживання мав місце у промисловості. Більш того, у період з 1990 р. по 2014 р. питома вага проміжного споживання у промисловості зросла з 66,3% до 74,6%. У секторах будівництва і сільського господарства теж проходило зростання частки проміжного споживання. Але нехтування цими тенденціями визначається часткою у загальному випуску товарів і послуг, яка щодо промисловості перевищувала 35,6%, у будівництві – наблизилася до 5,2% і в сільському господарстві – 9,3% станом на початок 2015 р. [7].

Розуміючи деструктивні високої частки проміжного споживання, нами було розширено діагностику реального результату

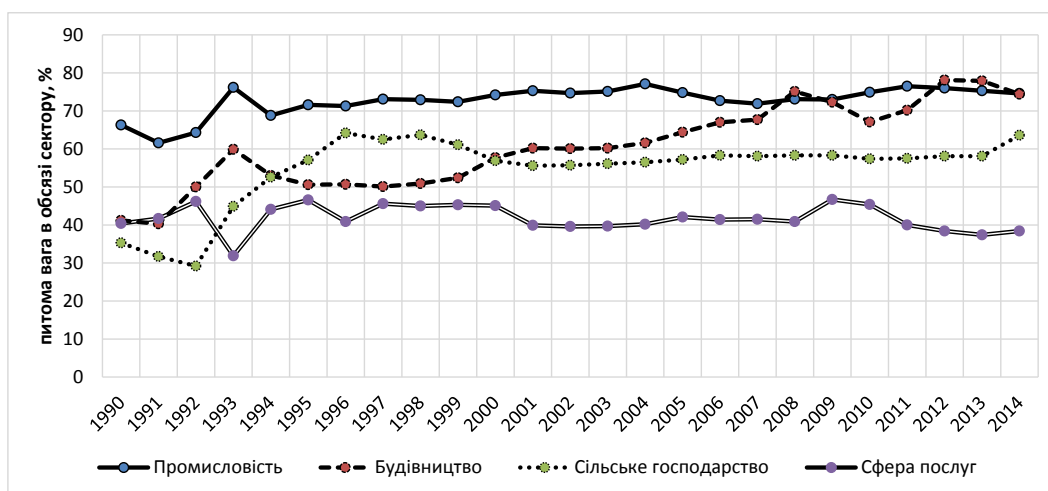

Рис. 1. Питома вага проміжного споживання у випуску товарів і послуг по секторах національної економіки в 1990–2014 рр.

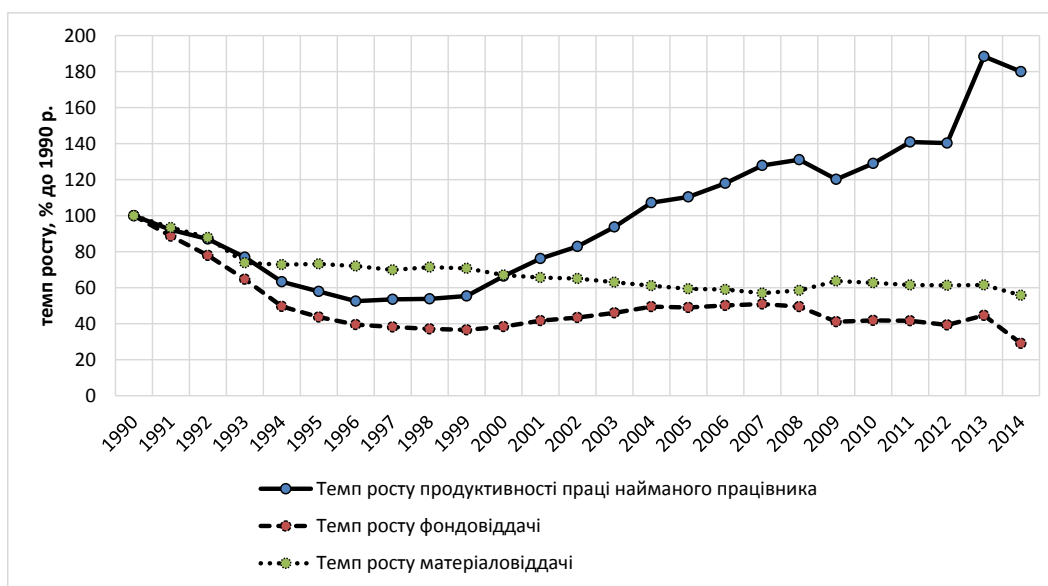

Рис. 2. Динаміка ресурсовикористання в економіці країни в 1990–2014 рр.

виробництва. Якщо керуватися офіційними даними, то обсяги випуску товарів і послуг у порівнянних цінах зменшилися в період з 1990 р. по 2014 р. на 16,8 в. п. Під час трансформації цих рецесійних дій у площину змін ВВП, дістаємо ще більш негативний результат в його абсолютному вимірі. Справа в тому, що обсяг ВВП упродовж 1990–2014 рр. зменшився на 35,3 в. п. [7]. Усе це є переконливим доказом формування і здійснення недостатньо обґрунтованої економічної політики й необхідності її переорієнтації.

Відомо, що вироблені обсяги продукції визначаються станом та характером поєднання факторів виробництва і корисного продуктивного їх задіяння в процесі діяльності господарюючих суб'єктів.

Згідно з даними, вартість основних засобів господарського комплексу порівняно з 1990 р. зросла майже в 1,85 рази і становила у фактичних цінах з урахуванням переоцінки на початок 2015 р. близько 1375,2 млрд. грн. [7]. Позитиви зростання вартості основних засобів супроводжувалися деструкціями, які суттєво знижували можливі потенції від нарощування фондоозброєності праці. Насамперед мова йде про фізичний (матеріальний) знос основних фондів, який виникає внаслідок втрачання ними своїх первісних техніко-експлуатаційних якостей і позначається зниженням продуктивності, збільшенням експлуатаційних витрат, вимушеною зміною режиму роботи тощо. У 1990 р. знос основних засобів не перевищував 36,5%, але впродовж 1991–2014 рр. зріс на 47,0 в. п. і досяг 83,5%. За ствердженнями фахівців, пороговим значенням ступеню зносу основних засобів є 35,0% [8, с. 413]. Для капітального ремонту основних засобів потрібно щонайменше 120 млрд. дол. США [9]. Ця констатація має бути доповненою розрахунками, за якими вся вартість основних засобів нашої країни на початку 2015 р. становила 115,7 млрд. дол. США. Обсяги інвестування в основний капітал відносно ВВП зменшилися з 18,6% у 1990 р. до 11,4% у 2014 р. Для того щоб досягти технічного рівня індустріально розвинених держав, Україні необхідно довести показник оновлення основного капіталу до 8–10% на рік [10]. Рекомендоване значення показника інвестицій в основні засоби відносно ВВП в Європі становить 30%, хоча вітчизняні науковці стверджують, що й такого рівня для економічного зростання України буде мало, та пропонують 40% [11].

Враховуючи високий рівень не тільки фізичного, а й морального зносу обладнання вітчизняних підприємств, слід визнати, що економічні результати господарювання багато в чому визначаються ефективністю використання їх основних засобів.

З рис. 2. слідує, що продуктивність праці найманого працівника зросла впродовж 1990–2014 рр. більш ніж в 1,8 рази. Це при тому, що кількість найманих працівників скоротилася у 2,5 рази більше від зниження вартості ВВП. Але і цей штучно сформований показник, за розрахунками деяких учених, становив лише 30,0% від здобутків країн Євросоюзу [12].

Щодо ефективності використання основних засобів і оборотних активів, то цей показник кореспондується з динамікою обсягів цих ресурсів і зміною ВВП. Фондовіддача в період з 1990 р. по 2014 р. зменшилася на 70,9 в. п., а матеріаловіддача – на 44,2 в. п.

Проведений аналіз, безумовно, подає лише базові, методологічні визначення економічної генетики нашої країни і водночас вад, які призвели до неприйняттого стану ресурсів і руйнування потенціалу економіки щодо задоволення потреб населення. Між тим перетворенням в економіці належить вирішальне місце в якісному оновленому суспільстві. Це азбука суспільного про-

гресу. Водночас слід розуміти, що перетворення в економіці немислимі без відповідних змін у соціальній сфері.

Відомо, що для відтворення змін добробуту застосовують такі показники, як доходи населення й обсяги та структура споживання матеріальних благ і послуг із розрахунку на одну особу.

Станом на кінець 2014 р. доходи населення України у фактичних цінах становили 1 477 867 млн. грн. Проте у порівнянних цінах загальні доходи населення не перевищили 55,0 % від рівня 1990 р. При цьому в розрахунку на одну особу динаміка доходу мала дещо інші зміни. За нашими розрахунками, дохід на одну особу у фактичних цінах станом на 01.01.2015 р. становив біля 34 443 грн., але в порівнянних цінах цей показник забезпечення добробуту не перевищив 31 911 грн. Якщо провести порівняння з початком трансформаційних перетворень, то ті доходи, які отримували пересічний українець на початку 2015 р., становили 79,0% від рівня 1990 р. Розходження між загальним доходом і доходом із розрахунку на одну особу порівняно з 1990 р. віднаходить пояснення у зменшенні кількості населення. За офіційними даними, чисельність населення впродовж 1990–2014 рр. зменшилася з 51 900 тис. осіб до 42 929 тис., осіб або на 8 971 тис. осіб. Проте якщо перевести річний дохід на одну особу в звичайну життєву площину, обмежену рамками місяця, то він становить 2 659 грн., або 223,7 дол. США. У 1990 р. дохід на одну особу коливався в межах 1 574–4 721 дол. США і перевищував здобутки 2014 р. у 7,0–21,0 разів.

Реалізація моделі соціальної держави з вищим рівнем соціальності визначається структурою доходів, яка сформувалася у посттрансформаційний період.

За даними офіційної статистики, питома вага оплати праці в 2014 р. становила 39,9%, а соціальних трансфертів – 37,2%. Із точки зору змін темпи росту частки оплати праці відставали від зростання питомої ваги соціальних трансфертів. При цьому в 1990 р. питома вага оплати праці у структурі доходів населення становила 67,5%, а соціальних трансфертів – тільки 13,4%. Із цього приводу все частіше лунають ствердження про значне зростання кількості пенсіонерів. Проте вони не мають об'єктивних підстав. За даними офіційної статистики, у 1990 р. пенсіонери за кількістю становили 13 084 тис. осіб, а 24 роки по тому – тільки 12 147 тис. осіб. Такі ж висновки слідує і в контексті розміру середньомісячної пенсії. Згідно з офіційними даними, розмір середньої місячної пенсії у фактичних цінах наприкінці 2014 р. не перевищував 1 581,5 грн. Якщо провести порівняння з роком, який передував трансформаційним перетворенням, то постане факт того, що середня місячна пенсія у 2014 р. становила тільки 80,8% від рівня 1990 р. [13]. Отже, ні кількість пенсіонерів, ні розмір середньомісячної пенсії не могли стати причиною такого інтенсивного зростання соціальних трансфертів.

За нашими розрахунками, у 2014 р. сукупні пенсійні виплати у структурі соціальних трансфертів становили близько 42,7%, тоді як у 1996 р. – 72,1% [13]. Щодо інших виплат, то в 1996 р. на стипендії припадало 12,1% від загального обсягу соціальних трансфертів, а в 2014 р. – тільки 0,05% [7; 13]. Ці дані засвідчують про наявність у складі соціальних трансфертів таких видатків, як соціальні допомоги, які й відтворюють негативи суспільних змін. Сутнісним наповненням соціальних допомог населенню є пом'якшення негативів бідності. За офіційними даними, питома вага соціальних допомог у складі доходів населення в 1990 р. не перевищувала 13,1%, у 1996 р. – 15,8%, у 2003 р. – 17,3% і в 2014 р. – 21,3% [7; 13].

Подолання негативів цієї ситуації пов'язується з рівнем заробітної плати. Питома вага заробітної плати у доходах населення зменшилася з 67,5% у 1990 р. до 39,9% у 2014 р. [7]. При цьому, за ствердженнями деяких дослідників, гранично допустимою вважається частка у 65% [14]. На кінець 2014 р. середньомісячна заробітна плата була доведена до 3 480 грн., проте за відносним виміром вона становила тільки 75,7% від рівня 1990 р. Викликає негативне сприйняття і факт того, що середню заробітну плату і більше в 2014 р. отримували тільки 6,5% населення [7]. Якщо вести мову про середньомісячну заробітну плату, яка властива більшості населення, то модальний рівень у 2014 р. не перевищував 1 440 грн. [7]. Давати оцінку цьому рівню грошового доходу немає сенсу, оскільки прожитковий мінімум не перевищував 1 176 грн. Виходить, що наявність роботи в Україні на відміну від переважної більшості інших країн не є гарантією хоча б мінімального достатку. Близько 78% бідних становлять сім'ї, де хтось із дорослих працює.

Природно, що зміни у спектрі доходів суттєво вплинули на міру задоволення населенням насущних потреб. Передусім має місце зниження споживання продуктів харчування за вагою

на пересічного українця та їх калорійністю. Якщо вага спожитих продуктів харчування на одну особу в 1990 р. знаходилася в межах медичної норми і становила 968,3 кг, то в 2014 р. на 135 кг менше. Калорійність харчування в розрахунку на одну особу за добу знизилася з 3 597 ккал у 1990 р. до 2 939 ккал у 2014 р. Рецесію вагового та калорійного споживання харчових продуктів на особу спричинило передусім зменшення через підвищення цін вживання високоспоживних та багатих на вітаміни продуктів на 83,5%, і лише на 16,5% воно було обумовлено життєво необхідними, але не такими калорійними харчами. Існує також обов'язкова умова щодо забезпечення раціону харчування продуктами тваринного походження. За нею навіть встановлена вимога щодо граничного критерію – 55% [14]. Реально ж середньодобовий раціон забезпечується продукцією тваринного походження на 32,4% [7].

У сучасний період із заможністю асоціюється і житло, в якому мешкає населення. ООН в якості мінімального рівня забезпечення житловою площею встановлено норматив у 30 кв. м, що перевищує реалії України на 7 кв. м. При цьому обладнання житлової площі цивілізаційними засобами (водопровід,

Таблиця 1

Блоки чинників за напрямками впливу на суспільну динаміку

Напрямок змін			
(Кількісний) Зростання		Якісний (Розвиток)	
Економічні чинники (E)			
Найменування	Позначення	Найменування	Позначення
Темп зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), % до попереднього року	x_1	Продуктивність праці найманого працівника в національній економіці, грн. на особу	y_1
Питома вага ВВП у випуску товарів і послуг	x_2	Фондовіддача в національній економіці	y_2
Питома вага валового нагромадження у ВВП	x_3	Матеріаломісткість у національній економіці	y_3
Питома вага валового нагромадження основного капіталу	x_4	Електромісткість ВВП, кВт.год./грн.	y_4
Відношення обсягів інвестицій в основний капітал до ВВП, %	x_5	Водоемність ВВП, м ³ / 1000 грн.	y_5
Питома вага валової доданої вартості промисловості у її загальному обсязі	x_6	Наукомісткість ВВП, %	y_6
Відношення обсягу інвестицій до вартості основних засобів	x_7	Питома вага зайнятих найманих працівників у загальній чисельності населення, %	y_7
Питома вага галузей інноваційного забезпечення розвитку, %	x_8	Демографічне навантаження непрацездатними	y_8
Знос основних засобів, %	x_9	Питома вага сфери послуг у ВДВ, %	y_9
Соціальні чинники (S)			
Охоплення дітей дошкільними закладами	j_1	Питома вага витрат на харчування у витратах сімей, %	k_1
Питома вага видатків на освіту зведеного бюджету у ВВП	j_2	Калорійність харчування, ккал/особу на добу	k_2
Кількість студентів на 10 000 осіб	j_3	Співвідношення між ціною робочої сили і середньомісячною заробітною платою (СМЗ)	k_3
Кількість населення на вищий навчальний заклад	j_4	Темп росту споживчих цін, %	k_4
Видатки зведеного бюджету на охорону здоров'я з розрахунку на одну особу	j_5	Середньодушове споживання продуктів харчування	k_5
Співвідношення між кількістю середнього медичного персоналу і лікарями	j_6	Зарплатомісткість ВВП, %	k_6
Співвідношення між соціальними допомогами та поточними трансфертами і заробітною платою	j_7	Рівень злочинності	k_7
Питома вага оплати праці в доходах населення	j_8	Питома вага продукції тваринного походження у структурі харчування	k_8
Житловий фонд із розрахунку на жителя, кв. м	j_9	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з розрахунку на одну особу, т/ос.	k_9

каналізація, опалення, водопостачання) коливалося в діапазоні 40–60% і лише по постачанню газу дійшло до 80%.

Отже, економічні здобутки за роки незалежного господарювання не відтворюють прагнень до отримання результату меншою масою ресурсів, що утримує країну на достатньо великій відстані від цивілізаційного забезпечення потреб населення. Слід підкреслити і факт того, що на підставі прийнятих для діагностики економічних і соціальних змін неможливо виокремити переваги того чи іншого. Між тим без упорядкування економічних і соціальних здобутків держава не в змозі виконувати своє соціальне призначення.

Відомо, що у сферах суспільного співжиття існують в різні часові періоди, так би мовити, точкові центри, за впливу на які можна генерувати розвиток суспільства загалом. Йдеться далеко не про абстрактні визначення, а про такі елементи в системі, що спроможні притягувати інші та формувати стійкі структури. Подібні центри генерування еволюційних змін неможливо створити штучно, але варіант ініціювання їх виникнення не виключається. Природно, що із множити таких точок для штучного збудження потрібно виокремити ті, які органічно притаманні даному середовищу і не суперечать руху в напрямі наперед визначеної цілі. Цілком очевидно, що приведені методологічні уточнення відбивають структурну складність емпіричної реальності, а також специфіку фрактальності соціального й економічного. Їх зміст стає особливо зрозумілим, якщо мати на увазі факт того, що як економічна складова частина суспільної динаміки, так і соціальна характеризуються багаточільовою визначеністю й окреслюються кількісним і якісним блоками змін.

Закономірно, що в силу виокремлених обставин до останнього часу методологія формування бажаного співвідношення між економічною і соціальною складовими суспільної динаміки залишається «чорною скринькою». За подібного стану управлінські рішення не утримують у собі бажану ціль і не визначають точний напрям руху до неї через домінування економічного чи соціального. Управління лише йде у фарватері соціальних і економічних явищ, а не прориває стереотипи їх асиметричного збалансування. Тільки зріз не лише реально діючих, а й домінуючих на конкретному часовому проміжку чинників соціального і економічного характеру, відтворюючих зростання і розвиток у відповідних напрямках, обумовлює обґрунтовані управлінські впливи.

Сучасна економічна думка активно прагне розробити методи адекватного відтворення нової якості регулювання соціально-економічних процесів. У принципово нових умовах намітився відхід від стереотипів фрагментарних оцінок результатів економічного і соціального характеру та почав формуватися новий інтегративний за методологічним рівнем погляд на можливості забезпечення їх керованих змін. Існує достатня кількість інструментальних засобів, які дають змогу оптимізувати поєднання показників. Але при цьому маємо осмислено сприймати й інший аспект цієї констатації. Питання постає в площині визначення чинникових наборів, презентуючих економічний і соціальний напрями суспільної динаміки обліково-звітними показниками й оконтурення коридорів, в яких проходять зміни їх параметрів, а отже, і встановлення можливостей корекції в контексті переструктурування. Відомі набори чинників сформовані спонтанно без зв'язку з поділом на блоки кількості й якості.

У прагненні заповнити нішу в інформаційно-методичному забезпеченні проблеми формування економічного і соціального чинникових наборів для визначення їх сукупних змін та управління співвідношенням між ними нами було відібрано всі відомі на останній час чинникові набори економічного і соціального плану і сформовано з них за допомогою факторного аналізу відповідні кількісні й якісні блоки (табл. 1).

Керуючись офіційною статистичною звітністю і здобутками розвинених країн, які були прийняті за еталони, нами з задіянням інструментальних можливостей математичної статистики були змодельовані та визначені комплексні показники економічного (E) і соціального (S) напрямів. На їх підставі було встановлено співвідношення між економічною і соціальною складовими (E/S) забезпечення суспільної динаміки та тенденція його змін, які наведені на рис. 3.

Нами виділено три фази у змінах співвідношення економічної (E) та соціальної (S) складових суспільної динаміки в 2000–2014 рр. У першій фазі, оконтуреній 2000–2004 рр., мало місце переважання соціальних аспектів над економічними. Це можна пояснити відшкодуванням утраченого соціального за роки економічної рецесії в силу об'єктивних причин, пов'язаних із ринково-трансформаційними перетвореннями. Власне, це період, на якому дістали прояв соціальні інновації, пов'язані з уведенням низки соціальних інститутів захисту населення

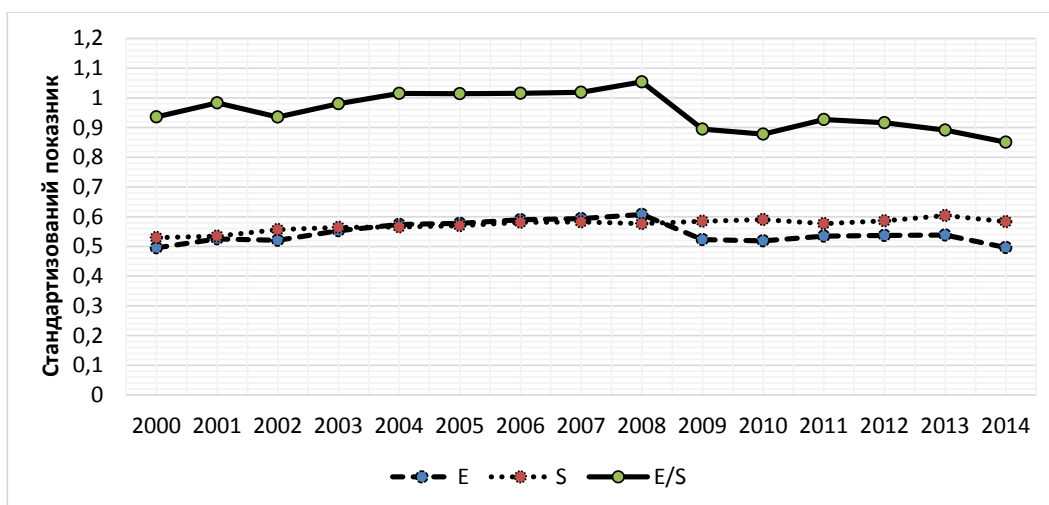

Рис. 3. Динаміка співвідношення економічної (E) та соціальної (S) складових суспільної динаміки в 2000–2014 рр.

від свавілля ринку та звичайних ринкових негараздів. У другій фазі, яку ми ідентифікуємо з 2004–2008 рр., мало місце (може, і незначним чином) домінування економічного над соціальним. У цей час темпи зростання ВВП становили: у 2004 р. – понад 112,1% до попереднього року, у 2005 р., відповідно, – 102,7%, у 2006 р. – 107,3% і у 2008 р. – 102,3%. Для третьої фази характерною є зміна підходів до співвідношення економічної (E) та соціальної (S) складових суспільної динаміки через наявність кризових явищ. Новою для країни тенденцією ринку праці стало безпрецедентне збільшення кількості осіб, які зверталися до центрів зайнятості після звільнення з підприємств і отримували державну допомогу. У сукупності дії держави сприяли підтриманню доходів населення. За даними Держкомстату, наявний реальний дохід населення, який визначається з урахуванням цінового фактору, зріс тільки за 2008 р. на 10,3%.

Характер накладання проекцій економічного та соціального в суспільній динаміці створює логічну базу до окреслення кола регуляторних дій на перспективу. На нашу думку, у 2016–2017 рр. слід очікувати поступового наростання проблемних явищ, пов'язаних насамперед із наявністю низки політичних проблем, значних структурних вад у виробничому сегменті та на вітчизняному ринку праці. Старопромислові регіони України будуть поступово втрачати свій традиційний конкурентний потенціал через політизацію зовнішньоекономічних відносин, а країна з великою ймовірністю може опинитися без «донорів» валютних надходжень. Із метою врахування таких тенденцій в Україні має зрости роль державних важелів управління економічним відродженням, а також активізувати діяльність місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування в контексті створення робочих місць.

Висновки. Виходячи з проведеного дослідження і виявлених деструктивних моментів, першочергові заходи мають, на нашу думку, бути спрямованими на відновлення керованості національної економіки, у тому числі і через задіяння моніторингу співвідношення (E/S) економічної (E) та соціальної (S) складових суспільної динаміки. Викладене переконує в тому, що саме за відсутності науково-методичних основ моніторингу співвідношення між економічною і соціальною складовими суспільного поступу як в економічній, так і в соціальній політиці були допущені стратегічні деструкції. Через надання соціальним цінностям формально регулятивної функції було повністю випущено з поля зору вимогу першості економічного поступу відносно соціального. Є всі підстави стверджувати, що питання розбудови соціальної держави на національних теренах потребує не просто вдосконалення соціально-економічної політики, а докорінної її переорієнтації. До того ж для стійкого сходження до соціальних вершин за доходами населення слід відійти від сповідуваної в Україні моделі соціальних допомог, спрямованих на консервацію бідності, і задіяти принципово нову, адекватну економічним і соціальним реаліям.

Література:

1. Тимошенко Л.М. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки / Л.М. Тимошенко, А.О. Сімахова // Механізм регулювання економіки. – 2015. – № 1. – С. 68–78.
2. Костюк І.В. Поняття стратегії економічного розвитку країни: соціальний вимір / І.В. Костюк // Науковий вісник НЛТУ України: Економіка, планування та управління в галузях. – 2014. – Вип. 24.10. – С. 212–218.
3. Буянова І.А. Роль бюджету в регулюванні економічних і соціальних процесів в державі / І.А. Буянова, А.М. Рандіна [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67264.doc.htm.

4. Немець Л.М. Причинно-наслідковий взаємозв'язок економічного і демографічного розвитку суспільства / Л.М. Немець, К.Ю. Серіда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2808/2/3...doc.
5. Рощина О.І. Процеси соціалізації в умовах сучасної трансформації економіки / О.І.Рощина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://confcontact.com/2013_03_15/21_Roshina.htm.
6. Колот А.М. Дослідження взаємозв'язку соціального та економічного розвитку як складової «перформативної» економічного мислення / А.М. Колот // Соціально-трудові відносини: теорія та практика : зб. наук. праць ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана» ; гол. ред. А.М. Колот. – 2012. – № 1(3). – С. 5–11.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Національна економіка : [підручник] / За ред. П.В. Круша. – К. : Каравела ; Піча Ю.В., 2008. – 416 с.
9. Уровень изношенности основных фондов в Украине. Актуальность инвестиционного механизма лизинга [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lease.at.ua/news/2007-06-22-180>.
10. Ішук С. Моделювання динаміки вартості основного капіталу виробничих підприємств / С. Ішук // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 1. – С. 131–139.
11. Щегельська М. Як подолати кризу виробництва в Україні? / М. Щегельська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberbrains.org.ua/uk/jak-podolaty-kryzu-vyrobnytstva-v-ukrain/>.
12. Куликов Г.Т. Шляхи регулювання оплати праці в Україні / Г.Т. Куликов // Праця і зарплата. – 2008. – № 3 (29). – С. 4–6.
13. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/index>.
14. Слава С.С. Динаміка показників ефективності регулювання оплати праці в Україні / С.С. Слава, О.В. Висіч, В.І. Павлович // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 3(44). – С. 20–24.
15. Оцінка стану продовольчої безпеки України: звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : me.kmu.gov.ua/file/link/137290/file/zvit2014_bz.doc.

Гончарук В.В. Проблема асиметричної сбалансованості соціального і економічного в суспільстві та шляхи її вирішення

Анотація. В статті критично оцінено економічну і соціальну динаміку і можливості установлення за ними характеру підчинення однієї другої для забезпечення управління суспільством прогресом. Определены факторы, влияющие на экономические и социальные изменения. Установлено фактически сложное соотношение между экономической и социальной составляющими в 2000–2014 гг. и предложена система мер по его поддержанию на приемлемом уровне.

Ключевые слова: социальная динамика, экономическая и социальная составляющие, соотношение, факторы влияния, оценка, перспективы регулирования.

Goncharuk V.V. The problem of asymmetric balance of social and economic advancement in the public and its solutions

Summary. Critically assess the economic and social dynamics and the possibility of introducing to them the nature of the subordination of one another for control of social progress. The factors affecting the economic and social changes. It was found folded in fact the relationship between economic and social aspects in the 2000–2014 biennium and the system of measures for its maintenance at an acceptable level.

Keywords: social dynamics, economic and social components, value, influence factors, evaluation, regulatory perspectives.